

УДК 330.47:65.012

Т.Г. КУЧЕРУК, к.е.н., доцент,

Донецький національний технічний університет

О.Г. РОДІНА, к.е.н., доцент,

Державний університет інформатики та штучного інтелекту

РЕГІОНАЛЬНА ФІНАНСОВА ІНТЕГРАЦІЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Регіональна фінансова інтеграція – це найскладніший і найбільш розвинений у плані інтернаціоналізації процес, що є результатом поглиблення фінансових зв'язків країн регіонів, лібералізації цін, інвестиційних потоків та поступової фінансової глобалізації. Процес фінансової глобалізації сконцентрований передусім у трьох основних центрах світової економіки – США, Західній Європі та Японії. У межах фінансової глобалізації інформаційні технології, знижуючи до мінімуму транзакційні витрати і ціну входження на глобальні фінансові ринки, руйнують ці перепони для стійкого поділу цих ринків.

Але фінансова глобалізація має неоднозначний (позитивний або негативний) вплив на різні країни залежно від ступеня їх економічного розвитку та політичного впливу у світі [1, с. 808]. Важливим критерієм порівняльності країн, які прагнуть діяти в єдиному економічному просторі, є характер і темпи економічної динаміки, насамперед, ВВП та його величини у розрахунку на душу населення. З формуванням єдиних загальносвітових ринків у фінансовій сфері виникає потреба фінансової безпеки держави. У гарантуванні фінансової безпеки країни важливу роль відіграє ефективність валютно-курсової політики, яка, здійснюючи вплив на господарську систему держави в цілому, визначає стабільність фінансово-кредитної сфери, зокрема рівень цін і темпи інфляції, обсяг валютних резервів, динаміку експортно-імпортних потоків і рух капіталу, а відповідно і сальдо зовнішньоторговельного та платіжного балансів, стан зовнішньої заборгованості, дохідні та видаткові статті державного бюджету тощо [2, с. 51].

Проте, розподіл активів йде, головним чином, лінією інституціональних інвесторів, кількість яких постійно збільшується. У зв'язку зі зростанням їхніх фондів і послабленням обмежень на інвестиції виникла нова спеціалізація діяльності – управління глобальним портфелем. Її завдання полягає в пошуку можливості вигідних капіталовкладень, підвищенні їхньої віддачі, оптимальному розподілі ризиків. Кількість глобальних фінансових груп є ще

невеликою, але вона швидко збільшується внаслідок злиття банків, страхових компаній, іпотечних кредитних установ, зростання інвестиційної активності пенсійних фондів і фондів взаємної підтримки. Ці інститути є основним засобом глобалізації на фінансовому ринку [3, с. 15].

Світовий досвід показує, що фаза дифузії інновацій потребує значно більших обсягів фінансування при одночасному підвищенні ймовірності отримання позитивних результатів у відносно коротший проміжок часу. На даній фазі фінансово-кредитна система економіки повинна відігравати роль потужного інвестора, надаючи кредити на здійснення капітальних вкладень інноваційної спрямованості [4, с. 110]. Це спонукає до проведення регіональної фінансової інтеграції та, відповідно, до використання позитивного потенціалу глобалізації.

Водночас недостатньо розробленими лишаються питання використання позитивної синергії регіональної фінансової інтеграції і створення на підставі участі держави ефективного організаційно-економічного механізму регіональної фінансової інтеграції в умовах глобалізації.

Однак в умовах сьогодення, коли початкові етапи інноваційних процесів мають здійснюватися на програмно-цільовій основі з виділенням кількох пріоритетних напрямків еколого-економічного глобального розвитку і концентрацією на них достатніх обсягів ресурсів, головну роль щодо фінансування всього комплексу інноваційних процесів відіграє регіональна фінансова інтеграція.

Метою статті є аналіз організаційно-економічного механізму регіональної фінансової інтеграції, виявлення позитивної синергії фінансової глобалізації та обґрунтування шляхів її використання за допомогою корпоративної взаємодії регіонів у міжнародній інтеграції.

Характерною рисою сучасного періоду розвитку суспільства є зміна домінуючих видів людської діяльності. При цьому на безпеку як

© Т.Г. Кучерук, О.Г. Родіна, 2009

базову потребу людини наголошено в концепції ООН «Про сталий людський розвиток» (1992). Метою цієї концепції є створення умов для збалансованого безпечного життя кожної окремої сучасної людини і наступних поколінь. Розвиток економіки, стабільність державних кордонів, суспільні цінності тощо розглядаються як засоби досягнення цієї мети.

Сучасний період економічних і соціальних перетворень характеризується перш за все кризою, що має прояв у вигляді спаду виробничої і інвестиційної активності, розгортання інфляційних процесів, падіння рівня добробуту основної частини населення. Причинами сьогоденної фінансової кризи і рецесії економіки є те, що США і деякі інші розвинуті країни перенесли свої промислові підприємства в інші країни — в основному до Азії, а самі, в особі США, перетворилися на центр емісії грошей і осередок споживання. Усе економічне зростання країн Азійського регіону підштовхувалося емісією коштів у США. Потім ці фінансові ресурси рухалися назад: частково у вигляді запозичень США, частково – у вигляді іноземних інвестицій у корпоративні активи.

Відтепер схему підтримки глобального економічного зростання (виробництво – в Азії, споживання та емісія – у США) зруйновано. Не має чим зв'язувати емітовані долари, споживання у США та ЄС падає, загрожуючи величезними збитками азійській "майстерні світу"; криза "збиває" світові ціни на нафту і газ, об'єктивно знижуючи споживчий і державний попит в арабських країнах та Росії [5]. Видача у США та ЄС незабезпечених кредитів під заставу нерухомості допомагала західним елітам підтримувати високий рівень споживання мас. Вона виступила заміником колишніх соціальних програм і високих зарплат "держави загального соціального забезпечення" (welfare state), якими система виблискувала у 70-ті роки ХХ ст., а потім стала нестримно руйнуватися з розпадом СРСР і перемогою "постіндустріально-ліберальної" глобалізації.

Падіння попиту в США в результаті фінансової кризи неминуче призведе до істотного зниження обсягів виробництва в Європі, Китаї, Японії, Індії та інших азійських країнах (це відбувається вже нині), які перетворилися на світову фабрику з випуску споживчих товарів та ІТ-технологій. У свою чергу, це призведе до різкого звуження світового ринку, зростання протекціонізму і посилення торговельних суперечностей між США, ЄС, Китаєм, Японією, Індією, Росією, ісламськими країнами і

країнами Латинської Америки. Найбільш сильним гравцем, здатним сьогодні протистояти США, є країни ЄС, які проводять свою фінансову й економічну політику, а також Китай, який активно намагається формувати власну зону вільної торгівлі та володіє найбільшими у світі золотовалютними резервами [6, с. 35-37].

Зокрема, валютні дисбаланси макроекономічних агентів, як правило, зростають, а значний обсяг короткострокового зовнішнього боргу є ключовим чинником валютних криз [7, с. 1087-1089]. Виходячи з цього, дедалі глибша інтеграція української економіки у світову зумовлює більшу чутливість країни до зовнішніх шоків. Важливою передумовою для інтегрування України у глобальний фінансовий простір є достатня і збалансована фінансова база. Саме споживчі видатки, інвестиції, державні асигнування на соціальну інфраструктуру є реальними рушійними силами економічного й соціального розвитку країни [8, с.75]. Оскільки в сучасних умовах формування фінансової політики України має бути спрямоване на отримання міжнародних конкурентних переваг стратегічного характеру й використання переваг фінансової глобалізації, то, з-поміж інших напрямків удосконалення фінансової політики України, особливу увагу, на думку Н. Стукайло, слід приділити людським факторам – формуванню нового типу державного управління бюджетним процесом та підвищенню державних видатків на науку, освіту, охорону здоров'я тощо [9, с. 30].

Змінна фізичних величин експорту й імпорту товарів і послуг позначається на дохідній частині бюджету, однією зі статей якої є податки на зовнішньоекономічну діяльність, а саме: експортне, імпортне мито, акцизний збір з імпортних товарів, ПДВ з операцій ввезення. Висхідні та низхідні тенденції в динаміці обмінного курсу, зумовлюючи зміну рівня внутрішніх цін, відображаються і на бюджетних надходженнях від податку з доходів. Адже зростання (зниження) споживчих цін унаслідок девальвації (ревальвації) курсу національної валюти відносно грошових одиниць інших держав призводить до зміни номінальних ставок заробітної плати. Видаткові статті державного бюджету країни зазнають змін унаслідок зміни курсу в частині державних закупівель, виплати заробітної плати державним службовцям та працівникам бюджетної сфери, обслуговування й погашення зовнішніх боргових зобов'язань.

Специфічною особливістю політики ре-

гулювання конкурентоспроможності в ЄС є те, що в цьому регіоні реалізується узгоджений або спільний (комунітарний) підхід до економічного регулювання, який не заперечує активності національного економічного регулювання в тих сферах, які згідно з європейською правовою системою належать виключно до компетенції національних органів або до сфери спільної відповідальності національних органів регулювання та інституцій ЄС. Політика нарощування конкурентоспроможності дедалі ширше проявляє себе, вважає О. Шнипко, як сфера саме спільного комунітарно-національного регулювання [10, с. 44]. Цьому сприятиме запровадження в банківській системі міжнародних стандартів корпоративного управління, удосконалення клірингово-розрахункової діяльності, розширення можливостей котирування цінних паперів, запровадження похідних фінансових інструментів тощо.

З метою посилення загальноєвропейської тенденції регіональної фінансової інтеграції у ЄС – 25 реалізується Доктрина (Пакт) стабільності та конвергенції, мета якої – досягнення збалансованості фінансово-економічного механізму. Налагодження спільної фінансово-економічної системи ЄС означає, насамперед, встановлення граничних меж дефіциту державного бюджету на рівні, який не повинен перевищувати 3% ВВП, з поділом розрахунків за секторами. Бюджетні видатки передбачаються лише на сільське господарство, інфраструктуру та регіональну політику шляхом створення спеціальних фондів. Рівень державного боргу фіксується у розмірі, що не перевищує 60% ВВП. І нарешті, чи не найскладнішою проблемою є "індивідуалізація" (відповідно до обсягу ВВП країн-учасниць) розміру внеску до європейського бюджету. Адже однаковий для всіх країн ЄС розмір внеску до цього бюджету – 1,24% (для Великобританії – 1%) – є непорівнянним з обсягами національних ВВП. Як наслідок, внесок країн з найбільш проблемними галузями, що підпадають під фінансування з європейського бюджету, виявляється не еквівалентним бюджетним видаткам на них [11, с.19].

Слід також зазначити, що надмірні витрати з заробітної платні на одиницю продукції, зростаючий дефіцит платіжного балансу і швидкозростаючі борги дають на PIGS (Португалія, Італія, Греція і Іспанія) та змушують фінансові ринки висовувати виплати за ризик до їх держзаймів. В єврозоні загальна грошова одиниця усуває ризик, який пов'язаний зі зміною валютного курсу, що стимулює торгівлю

між членами союзу і сприяє їх економічному зростанню [12, с. 503-505]. Крім того, в цих країнах за останні роки по-різному розвивалися витрати з заробітної платні на одиницю продукції. В PIGS з часів введення євро у 1999 році вони зросли на 27-30 %, в Ірландії навіть більш ніж на 36 % – у 9-10 разів вище, ніж у Німеччині. Відповідно ці країни втратили міжнародну конкурентоспроможність і в якості наслідків отримали скорочення експорту, гірші платіжні баланси і зростання безробіття. Борг Греції складає 94 % ВВП – другий за розміром (після Італії) у зоні євро. До цього слід додати негативний платіжний баланс і дефіцит бюджету, який навіть у кращі часи майже кожний рік порушував наказ Стабілізаційного пакту ЄС. Потреба Італії у фінансуванні на цей рік складає 370 млрд. євро. Потреба у фінансуванні єврозони, Великобританії і Швейцарії складає у цьому році більш 2 трл. євро – майже 17 % сумарного ВВП цих держав [13, с. 23].

Водночас відбувається деформація всієї системи розподільчих відносин та структури організаційно-економічного механізму регіональної фінансової інтеграції, який являє комплекс спеціально розроблених і законодавчо закріплених форм і методів створення та використання фінансових ресурсів для забезпечення економічного розвитку і соціальних потреб суб'єктів господарювання регіонів. В цих умовах ефективність організаційно-економічного механізму регіональної фінансової інтеграції визначається такими чинниками, як: рівень задоволення основних потреб та інтересів суб'єктів господарювання, характер стимулів та мотивів (рис. 1). Нарешті, стимули як зовнішні впливи актуалізують у свідомості людини найбільш важливі для неї потреби та інтереси, переводять останні у мотиви і викликають відповідні дії. Байдушність працівників до результативності, якості і корисності праці, само суті трудової діяльності має кризові наслідки для економіки, її фінансової бази. Ця тенденція свідчить про руйнування ставлення до праці як до цінності. Проте один з головних недоліків цієї системи управління регіональними фінансами – відсутність її цілісності, що значною мірою є наслідком негативної синергії регіональної фінансової інтеграції в умовах глобалізації [14, с. 44].

Позитивною синергією в системі управління регіональними фінансами можна вважати поступове налагодження корпоративної взаємодії суб'єктів регіональної інтеграції в питаннях формування та реалізації стратегічних

конкурентних переваг на світовому ринку.

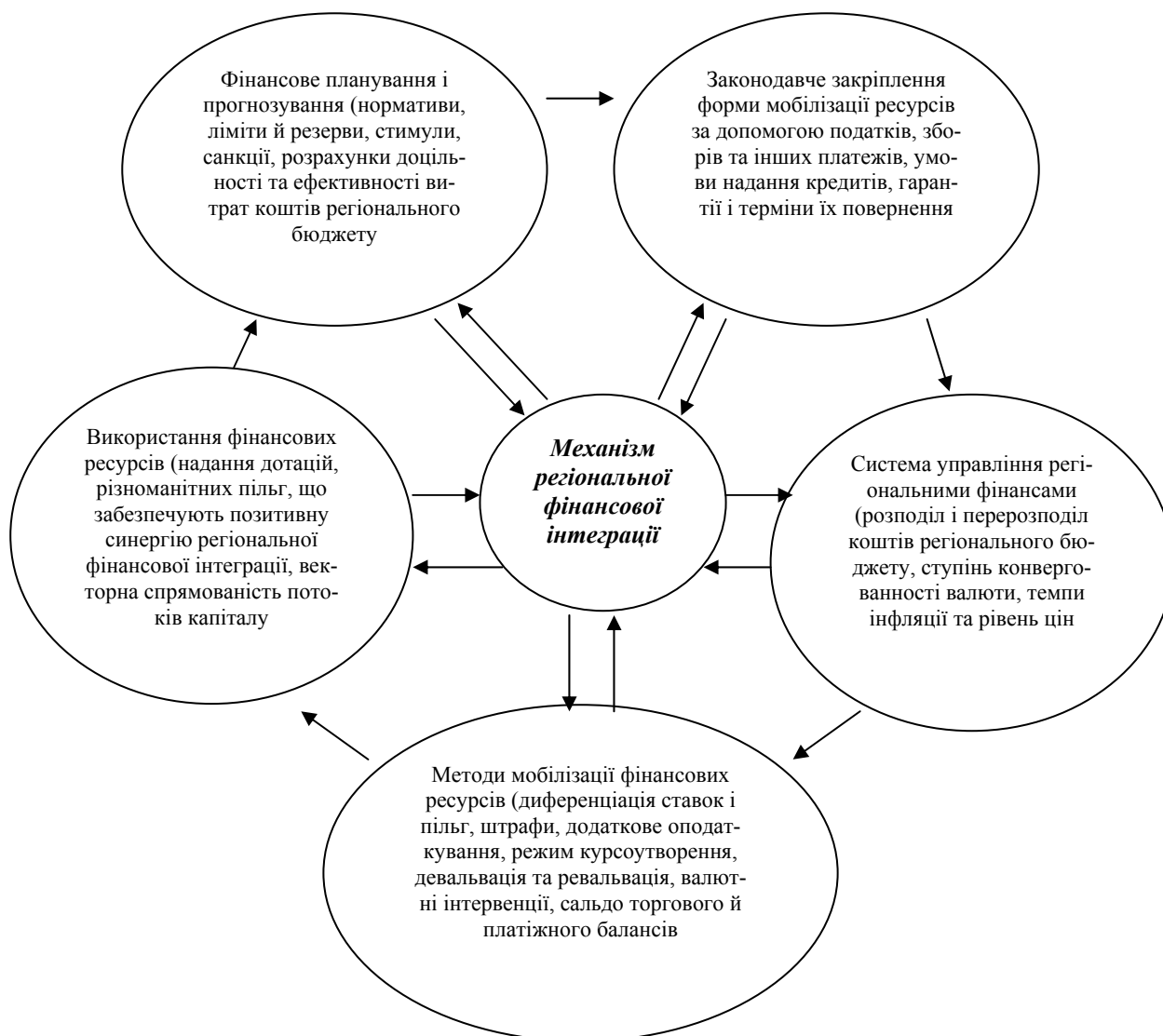

Рис. 1. Організаційно-економічний механізм регіональної фінансової інтеграції

Отже, механізм впровадження мотивації результатів діяльності суб'єктів господарювання забезпечує формування глобальної мережі фінансової безпеки. Механізм впровадження мотивації результатів діяльності суб'єктів господарювання як стратегія подолання світової фінансової кризи являє собою довготривалу дію на працівника з метою зміни перш за все за регіональними параметрами структури ціннісних орієнтирів та інтересів, формування відповідної мотиваційної сфери і на цій основі розвитку трудового потенціалу світового господарства. Саме мотивація до якісної праці є одним з головних питань позитивної синергії регіональної фінансової інтеграції

в умовах глобалізації.

Об'єктивна необхідність регіональної фінансової інтеграції визначається значною залежністю суб'єктів господарювання від специфічних природно-кліматичних, економічних умов та характерною спрямованістю розвитку продуктивних сил з урахуванням демографічних, історичних, соціальних особливостей регіонів. Життєва важливість мотивації суб'єктів регіональної фінансової інтеграції обумовлена засадами валютного курсоутворення валютного регулювання та валютного контролю, до яких належать цільова спрямованість, системність, збалансованість використання ресурсів.

Основними принципами системи моти-

вації, що спрямована на позитивну синергію регіональної фінансової інтеграції, повинні стати:

- вибір та обґрунтування цілей, кінцевої мети, результатів діяльності кожного суб'єкта регіональної фінансової інтеграції;
- розрахунок циклу обороту коштів, а саме фінансового циклу регіональної інтеграції та контроль за надходженням і витрачанням коштів;
- забезпечення вимоги відтворюваності ресурсів, зниження системних ризиків;
- поступове налагодження корпоративної взаємодії суб'єктів регіональної інтеграції в питаннях формування та реалізації стратегічних конкурентних переваг на світовому ринку.

Саме таким шляхом можна буде забезпечити зниження ризиків системних збоїв, взаємозалежність товарних, валютних, фондових та страхових ринків, мобілізацію заощаджень та сприятливі умови для довгострокового сталого економічного зростання регіонів в умовах глобалізації.

Література

1. Економічна енциклопедія: в 3 т. / [Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.] – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – Т. 3. – 952 с.
2. Мелих О. Валютно-курсова політика та її вплив на фінансову безпеку держави / О. Мелих // Вісник НБУ. – 2008. – № 8. – С. 50 – 53.
3. Єрохін С. Фінансово-економічний механізм глобалізації / С. Єрохін // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 9. – С. 151 – 158.
4. Савченко К. Фінансово-кредитне забезпечення інноваційних процесів у контексті довгострокового еколого-економічного розвитку / К. Савченко // Механізм регулювання економіки. – 2005. – № 3. – С. 107 – 115.
5. Steve Schifferes Globalisation shakes the world // <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/6279679.stm>
6. Бобров Є. Аналіз причин виникнення світової фінансової кризи та її вплив на економіку України / Є. Бобров // Фінанси України. – 2008. – № 12. – С. 33 – 43.
7. Panagiotis Liargovas Currency crises in transition economies: some further evidence / Panagiotis Liargovas, Dimitrios Dapontas // Journal of economic issues. – Vol. XLII No. 4. – 2008. – P. 1083 – 1097.
8. Масловська Л. До питання оцінки передумов інтеграції України в ЄС / Л. Масловська // Економіка України. – 2008. – № 6. – С. 72 – 79.
9. Стукало Н. Деякі аспекти формування фінансової політики України в умовах глобалізації / Н. Стукало // Фінанси України. – 2006. – № 1. – С. 24 – 30.
10. Шнипко О. Політика підвищення конкурентоспроможності: досвід розвинених країн та України / О. Шнипко // Економіст. – 2006. – № 8. – С. 44 – 48.
11. Воронов К. Глобальная интересистема: эволюция, структура, перспективы / К. Воронов // Мировая экономика и международные отношения. – 2007. – № 1. – С. 18 – 27.
12. Michael B. Devereux Exchange rates and monetary policy in emerging market economies / Michael B. Devereux, Philip R., Juanyi Xu // Royal Economic Society. – 2006. – P. 478 – 505.
13. Пикарту Э. И в радости, и в горе / Э. Пикарту, Д. Ярош // Инвестгазета. – 2009. – № 11. – С. 22 – 25.
14. Сенчагов В. Цілі й інструменти грошово-кредитної політики в умовах зростання структурних дисбалансів економіки та посилення дестабілізуючого впливу зовнішніх факторів / В. Сенчагов, Д. Плисецький // Економіка України. – 2009. – № 2. – С. 42 – 48.

Статья поступила в редакцию 29.05.2009